

Česká veřejnost, pokud se vůbec stará o takové bagately, jako je literatura a umění slovesné, byla nedávno velmi pobouřena tím, že se redaktor tohoto listu p. Kodíček přimlouval za můj návrh, aby stát dal řadě významných spisovatelů — rozuměj spisovatelů v plném rozpuku síly tvořivé — určitou roční rentu, za niž by se pak stal vlastníkem všeho, co takový autor napíše. Té fantastické drzosti, té troufalé domýšlivosti pisáků! Oni by opravdu chtěli býti naroveň postaveni úředníkům berním nebo poštovním nebo dokonce hasičům, železničním konduktérům, policajtům! Oni by snad měli míti roční příjem nemensší než nějaký poslední hokynář na periferii Košíř nebo Žižkova! A nemusili by ani chodit do kanceláří a dodržovat hodiny! Mohli by se potloukat po kavárnách a hospodách nebo po výletech nebo sedět za pecí doma! Ó hrůzo zpuštění! Ó Sodomo a Gomorrhó pro počestnou duši měšťáckého poplatníka! Co je nám do tvorby literární? Co je nám do budoucnosti? My jsme rádi, že žijeme, a žijeme jako škvoři pod kamenem: hezky zatuchle, ve tmě a vlhku. A stravu duševní máme nejraději nahnilou: odpadky od včerejška, ty chutnají nejlépe.

Ředitel Štech našel nedávno ve svém svatém rozhorlení proti brněnské literární mládeži, jež znepokojuje novinovými protesty prestol našeho Zéva, hluboké slovo, slovo, které si nikterak nezaslouží, aby setlelo s chatrným papírem Divadelních šeptů, jakéhosi letáčku, který vydává pro osvětlení svých abonentů ředitelství Národního divadla brněnského. Ředitel Štech

našel pravé slovo, které roztíná jako blesk situaci, a vyřkl je s nebojácností sobě vlastní. „Co je psáno pro budoucnost a nikoli pro dnešní zájem, musí na tuto budoucnost počkat.“ Takové geniální slovo, a ředitel Štech chtěl by je *šeptal!* Nikoli! To slovo musí býti troubeno troubami jerišskými do celého světa, hřímáno z tribun a novin celého světa, jásáno, zpíváno, hlaholeno všemi jazyky lidskými, od dětských až do stařeckých, od chřtánů Papuánců až do hrdel Švédů a Norů! Co jsou vedle něho slova Caesarova, Platonova, Shakespearova, Goethova? Žvást. Rozzechvělý vzduch. Prázdnota.

„Co je psáno pro budoucnost, musí na tuto budoucnost počkat.“ Jak samozřejmé a prosté — ale to je právě znak vši geniální invence! Hotové Kolumbovo vejce! Ředitel Štech geniální svou intuicí vystihl zákon všeho uměleckého vývoje. Jest podle něho patrně umění trojí: budoucnosti, dneška a minulosti. Dobře je lidem, kteří píší „pro dnešní zájem“, — ti nemusí, zdá se, vůbec čekat: ředitel Štech ihned otevře jim dvěře, a stojí-li o to, i svou náruč a své srdce. Kdežto dvě ostatní kategorie, lidé, kteří tvoří pro budoucnost, a lidé, kteří píší pro minulost, musejí čekat a jsou tudíž vydáni nebezpečí, že mohou zmoknout. Jest jim třeba zatím nějakého přístřeší, než na ně dojde: než buď se vrátí minulost nebo přijde budoucnost. Rozhodně choulostivá situace, která se může hezky protáhnout. Čert věř minulosti, vrátí-li se kdy; čert věř budoucnosti, přijde-li kdy vůbec. Můžeš být dvacetkrát a třicetkrát na Olšanech nebo na Vyšehradě, nežli se zráčí těm dvěma rozmarným dámám obtěžovat se se svým návratem nebo příchodem!

Z těchto dvou kategorií pohořelců rozhodně lépe jsou na tom ti, kdož očekávají návrat minulosti. Pan Štech, který nepsal, bůh ví, nikdy pro zelenou a nezralou budoucnost, nýbrž vždycky pro minulost více méně odlezelou, mohl by o tom leccos vypravovati. Snad proto, že jsou v ohromné početné přesile, snad proto, že se záhy dorozuměli, byť jen tím němým mystickým dorozuměním, kterým hlupák a zbabělec poučuje vždy hlupáka a zbabělce i na míle vzdálenosti a pojme k němu nepřekonatelnou

82 sympatii přes hory a propasti, zařídili si tito trosečníci se vším komfortem nádherné a teplé čekárny, v nichž se doklímávají v klidu a spokojenosti chvíle, až k nim spadne oknem nebo komínem jejich drahá a vřele ždaná dáma: Minulost. Jedni podřimují v křeslech úřadoven ministerských, druzí v ředitelských lóžích různých divadel — jsou divadla, pane Štechu, na něž by se slušel nápis: čekárna pro ty, jimž ujel dnešek —, třetí u domácích krbů, obdivováni vděčným národem, opěvováni za živa příčinlivými literárními historiky, zanášení dojemnou péčí ministerstva národní osvěty, dodrímávají se jako čestní pensisté chvíle „věčného návratu stejného“, která jim přinese ilusi, že vlastně nic nezmeškali a všecko předjali.

Voilà le grand mot laché: čestná invalidní pense! Pense invalidovi — ano, to jest jediná forma úcty k spisovateli a umělci, již jest schopen dnešní český měšťák: všecko, co zbylo z carlylovského ctění bohatýrů a veš se scvrklo. Ne méně než 25 spisovatelů dostává, jak jsem se dověděl, z ministerstva národní osvěty t. zv. čestné pense po dvanácti tisících korunách ročně. Ale jakých spisovatelů! První podmínka, bez níž pense není: *musí li býti šedesát let!* Všecko ostatní jest tak celkem lhostejné, ale to zde jest *conditio sine qua non*. Stačí, když jsi pomazával papír, dobrým špatným, užitečným zbytečným, významným bezvýznamným, dlouhou řadu let, ale přitom jsi se nikdy neuhnal a nikdy nezchvátil, nýbrž vedl si tak rozšafně, žes při dobrém trávení dosáhl šedesátky... Nyní jsi spasen. Máš svou invalidní pensi, které se říká zdvořile čestná pense; není, pravda, velká; ale uvaž, že republika je chudá a vyžíraná kdekým a že co ti zůstala dlužna z peněz, dodá ti v papírových věncích a nekrolozích.

Ale běda ti, není-li ti šedesát. Můžeš mítí zásluhy jako Čimboraso, význam jako Ararat, můžeš býti nemocný jako Job a chudý jako kostelní myš: pro ministerstvo národní osvěty neexistuješ. Známe velikého lyrika českého, jednoho z největších, které máme, a tomu scházejí do šedesátky snad dvě leta, snad dva měsíce, ale rozhodně něco schází — a proto, jak mi řekl, není

83 pro něho čestné pense. Dočkej! Že nemáš po případě mnoho života a že nevíš, dožiješ-li se té šedesátky: po tom nám nic není. Když starobní pense, tož starobní! Zato ovšem této pense požívá rýmař, který rýmoval po celý život proslovy k různým národním besedám a merendám a jehož básnický význam jest rovný nule. Zato ovšem dostává se této pense veršovci, který býval módní — ne moderní — asi před třicíti lety a který asi dvacet let nic nepublikoval a jehož umělecká hodnota není větší než hodnota jeho kolegy sub 1. Zato ovšem vyplácí se tato pense cestopisci, který nejenže se vydal před lety na dalekou cestu, nýbrž, žel, také ji popsal a prózou tak nudnou, tupou, pilinovitou a drtinatou, že by měli býti odsouzeni k její četbě zatracenci posledního kruhu Dantova Pekla. Zato ovšem jest touto pensí podělen talminárodní písničkář, snad proto, že má ještě dvojí úřad velmi dobře placený!

Pro tyto výtečníky a jim podobné *jest* tato čestná pense, neboť kromě jiných záporných předností — nikomu nikdy neublížili, ale také nikdy nikomu nic nedali — mají i tu nesmírnou kladnou a nepopíratelnou: jest jim šedesát. Ale není jí pro tebe, můj milý příteli Sovo — neboť o tebe jde, dobrý brachu —, poněvadž předně: scházejí ti dvě leta do šedesáti a za druhé: náležíš do té druhé kategorie pohořelců, oněch, kdož čekají na příchod budoucnosti, a pro ty nehodlá náš výtečný Štech a jemu podobní stavěti čekárny nebo zřizovati ohřívárny.

A to všecko děje se za asistence nebo dokonce k návrhům Svato-bora, Akademie pro vědy a slovesnost a snad i jiných veřejných institucí kulturních! A mezi muži tam zasedajícími není k naší hanbě nikoho, kdo by povstal a vyložil účastníkům, že *jest jakýsi rozdíl mezi politikou kulturní a péčí chudinskou*.

Budiž mně rozuměno. Jsem poslední, kdo by chtěl upíratí i jen literárnímu nádeníkovi, natož dělníkovi, sestaral-li, právo na zaopatření. Každý, kdo pracoval, pokud byl mlád a měl síly, má nárok, aby byl slušně opatřen v stáří nebo v nemoci. A všichni, jimž se dostává t. zv. čestné pense, mají jistě právo na ni. Nezanekali *díla*, poněvadž ho nestvořili, ale vykonali *práci*, jež

84 na nich byla, — a tím dosti učinili, aby si zasloužili klidného odpočinku a bydla v stáří. To jsou zásady, které pronikají dnes i do okresní chudinské péče makotřaské a slamotruské.

Ale vedle péče chudinské, která se stará o zestaralé literární pracovníky, jest i cosi jako *kulturní politika*. To jest starost *olidi tvořící, o lidi, kteří mají co říci a dají: díla básnická*. Kulturní politika, která má na zřeteli *tvorbu, a právě tvorbu obracející se k budoucnosti*, neboť nepostará-li se ona o ni, Štechové a jiní literární hokynáři se o ni nepostarají: ti starali se vždycky jen o své špinavé krámky a dobrý odbyt v nich. Kulturní politika liší se od chudinství v tom, že jest právě *předvídavá, že hledí bystře a jasně do budoucnosti*: stará se o lidi tvořící, pokud mohou co dát, pokud jsou dosti mladí a silní, aby tvořili. Nečeká, až jim bude šedesát let nebo až propadnou jinak duševnímu marasmu, aby pak přispěchala s almužnou, která nepřestává býti almužnou, nazve-li se velkohubě „čestnou pensí“...

Ještě Vrchlický

85

Nedávno uplynulo deset let od smrti Jaroslava Vrchlického; i vyrojila se o něm řada článků v novinách.

V Lounech postavili mu studenti bystu; i byla tu ovšem příležitost k řečnění — jak jí nezneužít?

Ale všecko — až na nepatrné výjimky — bylo až bůh brání banální, jalové, frázovitě a hlavně: *prolhané*; plynoucí z neporozumění jeho životu i jeho dílu. Skoro všecko prostouplé falešným sentimentálnictvím a licoměrným histrionstvím, až se z toho zdravému člověku žaludek obracel. A teskně až k smrti válo z toho na tebe, že dnes ještě může se poesii, podstatě poesie a umění slovesného, tak nerozumět, jak se nerozumí.

Pokud budou o poesii názory tak zvrácené, pokud se bude pravda stavět tak na hlavu, potud není možno věřit v naši kulturní vyspělost.

Jeden slavnostní řečník prohlásil na příklad Vrchlického za *národního* básníka. Proč? Protože má nevím kolik básní o Čechách, nevím kolik o Řípu a o Praze, o rodném městě s klenbou Benešovou, o vlasti a vlastenectví..., o husitských cepech, koruně svatováclavské, kostnické hranici. Je odporno člověku, čte-li takové penězokazectví.

Pravda jest zcela jiná, a sice taková. Vrchlický psal národní sujety, jako psal sujety všech jiných dob a národů; psal *také* národně a vlastenecky, poněvadž chtěl míti jako jeho učitel Hugo „*celou lyru*“ a na té nesměla ovšem scházet ani tato struna. Ale jeho češství? Každé literární dítě mělo by dnes vědět, jaký